

4. Вінніков С.В. Принципи ефективного розвитку морського транспорту України: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.04 / НАН України Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень. – О., 2004. – 20 с.
5. Веницкая Н.Н. Организация производственной деятельности морского флота. – Новорос- сийск: НГМА, 2001. – 60 с.
6. Паранукян В.Э. Общий курс транспорта: учебное пособие. – Мариуполь, 1999. – 138 с.
7. Ткаченко К.О. Аналіз стану системи підготовки моряків в Україні//Водний транспорт. . – К.: КДАВТ, 2011. – № 12. –С. 116 – 121.
8. Матеріали офіційного сайту Міністерства транспорту та зв'язку України // www.mintrans.gov.ua.
9. http://uk.wikipedia.org/wiki/Вищий_навчальний_заклад
10. <http://www.maritime.kiev.ua/>
11. <http://lib.nuos.edu.ua/Seacatalog/Learning.html>

Капліна Г.А.,
к.ю.н. доцент,
Східноукраїнський національний
університет ім. В.Даля,
м. Северодонецьк, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В ГРОМАДАХ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ : ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

***Анотація.** Визначено сутність соціального феномену е-демократії, проаналізовано нормативне регулювання створення систем електронних петицій для громади як ефективного інструменту е-демократії, розглянуті засоби та інструменти е-демократії в Європейському Союзі, зроблені пропозиції щодо подальшого розвитку засобів е-демократії з урахуванням місцевих особливостей.*

***Ключові слова:** децентралізація, е-демократія, об'єднані територіальні громади, електронна петиція.*

***Summary.** Defined of the social phenomenon at the e-democracy, normative regulation of electronic petition systems for the community as an effective tool of e-democracy is considered, tools of e-democracy in the European Union are considered, proposals for the further development of e-democracy facilities taking into account local features are made.*

***Key words:** decentralization, e-democracy, united territorial communities, electronic petition.*

Постановка проблеми. Одним із центральних питань реформи децентралізації є розвиток е-урядування та електронна демократія. Суть е-демократії полягає в застосуванні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для широкого залучення громадян у громадсько-політичне життя. Тому тема цієї публікації, окреслена як розвиток електронної демократії у створених під час децентралізації територіальних громадах, є вкрай актуальною.

Аналіз досліджень. Розробками та проблемами у сфері електронного врядування наразі займаються багато дослідників в галузі права та державного управління, серед яких окремо виділимо авторів підручника з електронного врядування Грицяк Наталію Вітіславну, доктора наук з державного управління, професора, Соловійова Сергія Григоровича, кандидата наук із соціальних комунікацій, доцента кафедри інформаційної політики та електронного урядування НАДУ, а також О. А. Баранова, І. Б. Жилиєва, М. С. Демкова, І. Г. Малюкову та ін.

Формулювання цілей публікації. Метою статті є аналіз стану розвитку реформ децентралізації в галузі електронного самоврядування, міжнародного досвіду та обґрунтування можливості його використання в Луганській області України в умовах реформи децентралізації.

Доцільно розуміти, що самі по собі сучасні технології не забезпечують участь громадян у прийнятті рішень. Це інструмент у руках суспільства. Отже, для е-демократії (як і для демократії як такої) визначальним є воля і голос народу, а для забезпечення доставки цього голосу посадовцям і слугує е-демократія [1]. Важливо звернути увагу на ще один важливий момент е-демократії – передбачуване зростання активності членів суспільства в обговоренні різноманітних проблем та інтенсифікація участі громадян у спілкуванні з органами влади на територіальному рівні тощо.

Е-демократія є наслідком розвитку власне демократії як інституту народовладдя. Інакше кажучи, базисом для е-демократії в будь-якому разі мусить бути демократичний устрій суспільства. Форми е-демократії постійно розвиваються й удосконалюються.

Е-демократія – це не стільки і не скільки забезпечення доступу громадян до управління, а й контроль (насамперед в онлайн-режимі) над діями уряду. «Таким чином, електронна демократія – явище більш масштабне, ніж е-урядування. Але передумови для її формування створює саме впровадження останнього, оскільки дає поштовх громадянам і компаніям для використання можливостей ІТ на державному рівні...» [2].

Розвиток будь-якого суспільно-правового явища, е-демократії або е-урядування тощо, важливо відстежувати за кількісними та якісними показниками. Для визначення формалізованого ступеня розвитку е-демократії вважаємо корисним проводити оцінювання рівня інформатизації міст, районів та об'єднаних територіальних громад областей. Здійснювати рейтингування пропонуємо, наприклад, за індикаторами в п'яти групах показників: організаційні заходи, електронне суспільство, місцеве самоврядування, медицина та освіта. За результатами оцінювання повинні виводитися інтегровані показники в кожній групі. Таким чином, буде проаналізовано електронне самоврядування територій, їх соціально-економічний розвиток та перспективні шляхи впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності регіону.

Додамо, що структурний аналіз статистичних даних та сплановані на їх підставі пропозиції щодо розвитку можливо об'єднати в окрему Програму, спрямовану на подальший розвиток Концепції електронного урядування та електронної демократії в об'єднаних територіальних громадах [3]. Запровадження технологій е-урядування та е-демократії має на меті стимулювати політичну активність особистості та сприяти її політичній соціалізації. З іншого боку, на якісно новий рівень виходять відносини між органами влади і громадянами та бізнесом. Для координації своїх дій держава отримує максимально повні дані про позицію громадян, а останні мають відкритий доступ до офіційної інформації, можливість висловлювати свої побажання та стежити за їх виконанням, підтримувати реальний діалог з представниками влади в онлайн-режимі, лобювати прийняття важливих законів чи рішень.

У межах такої Програми можливо наголошувати на таких пріоритетах: упровадження технологій е-урядування в органах виконавчої влади й місцевого самоврядування території та формування системи регіональних електронних інформаційних ресурсів; розвиток телекомунікаційного середовища регіону та організація захисту інформації; упровадження пілотних проектів, спрямованих на спрощення механізмів надання адміністративних послуг місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, новоствореними ОТГ з використанням інструментів е-урядування; розширення та подальший розвиток мережі центрів надання адміністративних послуг області – ЦНАПів.

Як відомо, сьогодні обласні адміністрації згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2012 р. № 670 «Деякі питання електронної взаємодії органів виконавчої влади» упроваджують функціонування програмно-технічних комплексів, наприклад такими є «Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області», «Електронна Харківщина» тощо. Керівникам об'єднаних територіальних громад поставлені конкретні завдання щодо розвитку інформаційних технологій, електронного урядування та публічних послуг безпосередньо на своїх територіях.

Для розвитку елементів е-демократії та е-урядування в містах достатньо ресурсів, є значна кількість провайдерів Інтернету, ширококутний доступ та велика кількість мережевих абонентів. Завдяки активному впровадженню мобільними операторами стандарту 3G або навіть 4G найближчим часом актуальним є впровадження мобільних форм е-демократії та е-урядування в найповнішому обсязі. Але щодо рівня електронної готовності районів, селищ та сіл (в об'єднаних територіальних громадах) – переважна більшість з них мають програми інформатизації, але організаційну підтримку розвитку ІКТ здебільшого забезпечують шляхом закріплення відповідальних за цей напрям спеціалістів різних структурних підрозділів. Цим справа й закінчується.

На відміну від міст, у сільських районах слабо розвинута інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура. Виконавчі органи в основному не мають широкосмугового доступу до Інтернету, хоча можливості в районах є, та й кількість абонентів з широкосмуговим доступом у деяких районах на високому рівні. Готовність районних органів влади до впровадження сервісів е-урядування та е-демократії на достатньо високому рівні водночас стосується й матеріальних ресурсів.

Проте низькі інформаційні можливості багатьох районів щодо розвитку електронних інструментів влади зумовлені наявністю проблем з організаційного забезпечення та стану впровадження елементів е-урядування у свою діяльність. Готовність ОТГ до впровадження елементів е-урядування та е-демократії подібна до ситуації в районах Луганської області: слабка організаційна підтримка, достатня матеріальна база, задовільний стан на сучасному етапі в галузях медицини та освіти. Зокрема, саме через організаційні проблеми (у багатьох ОТГ апарат управління перебуває у стадії формування) можливо дослідити стан інформатизації лише у 50% новоутворених ОТГ області. Актуальним як для районних, так і міських органів влади залишається питання підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з питань упровадження та ефективного застосування ІКТ у діяльності органів публічного управління.

Аналіз сучасного стану інформатизації області дозволяє визначити такі основні проблеми, що потребують розв'язання: недостатній рівень стандартизації діяльності, пов'язаної з використанням інформаційних систем, соціальних мереж у публічному управлінні; недостатньо розвинута інфраструктура інформатизації окремих територій області, відсутність мотивації інформаційного бізнесу для створення зазначеної інфраструктури у сільській місцевості; недосконала система захисту персональних даних у документах, які супроводжують процедури надання послуг в електронному вигляді; недостатній рівень забезпечення інформаційної безпеки інформаційно-телекомунікаційних систем, що використовуються органами публічного управління області [4].

Ефективним засобом е-демократії сьогодні на всіх рівнях, включаючи місцевий, є створення електронних петицій як унікальна форма колективних звернень громадян до органів влади. Електронна петиція до органу місцевого самоврядування подається та розглядається відповідно до вимог статті 231 Закону України «Про звернення громадян», а саме: громадяни можуть звернутися до органу місцевого самоврядування з електронними петиціями через офіційний веб-сайт органу, якому вона адресована, або веб-сайт громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронної петиції.

У рамках програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP), що фінансується Швейцарською Конфедерацією та виконується Фондом Східна Європа, Фондом

InnovaBridge у партнерстві з Державним агентством з питань електронного врядування, на сьогодні створено Єдину систему місцевих петицій [5].

Мета створення системи – допомогти органам місцевого самоврядування, надавши їм готове технічне рішення та пакет проектів місцевих нормативно-правових актів для забезпечення виконання норм законодавства щодо електронної петиції. Створення системи місцевих петицій – один з компонентів програми EGAP. Програма, що реалізовується у 2015-2019 рр., спрямована на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, які допомагатимуть удосконалювати е-демократію, покращать взаємодію влади та громадян та сприятимуть розвитку соціальних інновацій в Україні. Програма також сприятиме інклюзивному діалогу щодо формування політики е-врядування та е-демократії, який бере до уваги інтереси та потреби регіонів.

Приєднання міста до системи є безкоштовним. На сьогодні до системи приєднані близько 150 місцевих громад практично з усіх регіонів держави. Але, на жаль, це далеко не повний перелік по Україні. Наприклад, у Луганській області до системи приєднані лише 3 громади – міст Северодонецька, Попасної та Лисичанська.

Розвиток системи е-демократії на місцевому рівні повинен пройти шляхом застосування вже відпрацьованого зарубіжного досвіду. Наприклад, проведення електронних виборів або онлайн-опитування мешканців м.Северодонецька могло б допомогти вирішити проблему діяльності мера міста тощо [6].

Корисним вважаємо досвід щодо розв'язання дрібних проблем мешканців територіальної громади, який започатковано у Великій Британії з можливістю використання в інших країнах. Це ресурс fixmystreet.org [7].

Започаткований у Великій Британії проект «Полагодьте мою вулицю» (Fix My Street) став глобальним явищем. Мешканець громади має змогу повідомити про практичні проблеми (розбитий ліхтар, вибоїни на дорозі – дуже актуально!) своєму муніципалітету. І це вважається зверненням громадянина до влади, оформленим відповідно до закону, яке потребує адекватної відповіді у встановлений строк і, головне, реальних дій. Програмне забезпечення проекту «Полагодьте мою вулицю» зараз наявне у відкритому доступі для всього світу. Тому платформа є успішним прикладом використання технологій Web 2.0 для уповноваження громадян та покращення роботи державних служб.

Прийнятним та корисним для України є досвід електронних структурованих консультацій на платформі Європейського Союзу ec.europa.eu/yourvoice/consultations. Одночасно з початком роботи над новою важливою законодавчою ініціативою організуються консультації з громадськістю. На цьому сайті оголошують про нові консультації, і це є

зразком зрозумілого способу, коли місцева влада може публікувати інформацію про всі консультації з громадськістю.

Інституції Європейського Союзу залучають громадян на дуже ранньому етапі розроблення нової політики, тому місцева влада в територіальних громадах також може використати різні способи консультування, створені інституціями Європейського Союзу, як приклади [7].

Ще одним досвідом Європи, цікавим для України, є краудсорсинг ідей щодо політичних питань на сайті rahvakogu.ee, Естонія. Rahvakogu (Народні збори) – це зразок ретельно розробленого масштабного проекту, який поєднує елементи з Інтернету (краудсорсинг ідей), елементи дорадчого обговорення (випадково обрані громадяни брали участь в обговореннях), залучення експертів, традиційної роботи з адвокації та обговорень у парламенті [7].

Процес Rahvakogu — один з рідкісних прикладів, коли краудсорсинг успішно використовують для розроблення державної політики у складних питаннях. Це дуже чутливий момент для України в сучасних умовах збройної агресії Російської Федерації. Вважаємо, що необхідно використовувати результати такого опитування для прийняття рішень, спрямованих на забезпечення національного суверенітету та безпеки України.

Висновки. Підсумовуючи, зауважимо: на перший погляд здається, що запорукою розвитку е-демократії є високий інформаційний рівень суспільства. Але, на наше переконання, реальне розв'язання проблеми лежить у площині людських активних взаємостосунків, прагнень як громадян, так і влади всіх рівнів модернізувати країну, залучивши до управління суспільство.

Для Луганської області також є дуже важливим розвиток електронної демократії, адже частина території та її мешканців ізольовані від органів державної влади внаслідок збройної агресії та окупації. Однак вони залишаються громадянами України та мають право брати участь у політичному та громадському житті держави.

Список використаних джерел

1. Електронна демократія : навч. посіб. / Н. В. Грицяк, С. Г. Соловійов; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Н. В. Грицяк. – К. : НАДУ, 2015 – 66 с.
2. Електронне урядування в Україні: аналіз та рекомендації. Результати дослідження / О. А. Баранов, І. Б. Жилияєв, М. С. Демкова, І. Г. Малюкова ; за ред. І. Г. Малюкової. – К. : ООО «Поліграф-Плюс», 2007.
3. Концепція розвитку електронного урядування в Україні. – К., 2010.
4. Капліна Г.А. Розвиток електронної демократії на рівні територіальних громад//Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Децентралізація публічного адміністрування в умовах інтеграції України

до європейської спільноти : проблеми та перспективи», 6-7 жовтня 2017р. – Сєвєродонецьк : вид-во СНУ ім.В.Даля, 2017. – С.108-112.

5. Єдина система електронних петицій // <http://e-dem.in.ua>

6. Мер Сєвєродонецька Казаков склав свої повноваження// https://ukr.lb.ua/news/2017/04/10/363517_mer_sievierodonetska_kazakov_skla_v.html.

7. Електронна демократія: 10 практик з Європи// <https://mistosite.org.ua/uk/articles/elektronna-demokrat%D1%96ya-10-praktyk-z-yevropy>

Карпова Т.С.,
к.е.н.,
Донецький національний
університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ЕКОНОМІЧНОГО І ФІНАНСОВОГО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

***Анотація.** Суб'єкти підприємництва у всьому світі, як і учасники їх проектів, усе більше усвідомлюють потребу в соціально відповідальній поведінці. У статті розглянуто поняття “соціальної відповідальності”, надане авторське тлумачення цього поняття, висвітлено принципи соціальної відповідальності, проаналізовано її складники та рівні на підприємстві. Надано сутність поняття «корпоративна соціальна відповідальність», її елементи та вплив на різні аспекти діяльності підприємства. Зроблено висновок, що вітчизняному бізнесу необхідна адаптація міжнародного стандарту ISO 26000, подальший розвиток нормативно-правового та фінансового забезпечення, формування нових підходів до моралі та культури ведення бізнесу і розширення його інноваційної спрямованості.*

***Ключові слова:** соціальна відповідальність, фінансове забезпечення, бізнес, держава, суспільство, ISO 26000.*

***Summary.** Entrepreneurs all over the world, as well as participants in their projects, are increasingly aware of the need for socially responsible behavior. In the article, it is considered the concept of “social responsibility”, it is given author’s interpretation of this concept, the principles of social responsibility are highlighted, its components and levels are analyzed. It is given the essence of the concept “corporate social responsibility”, its elements and influence on various aspects of the enterprise activity. It is concluded that domestic business requires the adaptation of the international standard ISO 26000, further development of regulatory and financial support, the formation of new approaches to the morality and culture of doing business and expanding its innovation orientation.*

***Key words:** social responsibility, financial security, business, state, society, ISO 26000.*

Постановка проблеми. В останні роки розвитку світової економіки та взаємовідносин між бізнесом та суспільством усе більшого значення набувають питання соціальної відповідальності. Досвід розвинених країн свідчить, що для забезпечення довгострокового економічного прогресу недостатньо дотримуватися тільки економічних принципів, які